

You are what you read

รวิวรรณ จำพล
บรรณารักษ์ ชำนาญการพิเศษ
หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เกาะสมุย-สงขลา-ระโนด-กระท่อมแบน

ผู้แต่ง	เอนก นาวิกมูล
ชื่อเรื่อง	เกาะสมุย-สงขลา-ระโนด-กระท่อมแบน
ฉบับพิมพ์	
ข้อมูลการพิมพ์	กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, 2556.
จำนวนหน้า	279 หน้า : ภาพประกอบ.
ISBN	978-616-508-690-5
ราคา	120 บาท

“เกาะสมุย-สงขลา-ระโนด-กระท่อมแบน” เป็นผลงานของอเนก นาวิกมูล รวบรวมเรื่องที่ยืนยันเป็นตอน ๆ จากคอลัมน์นกกตำรา ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม เล่มนี้เป็นเล่มที่ 7 ในชุดสถานที่ต่าง ๆ ของสำนักพิมพ์แสงดาว หนังสือที่ได้รวมเล่มไปแล้ว 6 เล่ม คือ 1. นานาสถาน 2. หลัก-ฐาน-บ้าน-เมือง 3. ตลาดเก่า ๆ 4. เชียงใหม่-ระยอง-หลักสอง-ผักไห่ 5. สีซิง ความหลังครึ่งรัชกาลที่ 5 และเล่มที่ 6 คือ เพชรบุรี-รางกระท่อม-สงขลา-พระแท่น

ผู้เขียนได้ตั้งชื่อเรื่องของหนังสือแบบตรงตัวเพื่อต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างรวดเร็วว่าเนื้อหาข้างในว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง หนังสือแบ่งเป็น 18 ตอน ตอนที่ 1-8 เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ของเกาะสมุย ตอนที่ 9-14 เป็นเรื่องของสงขลา-ระโนด และตอนที่ 15-18 เป็นเรื่องของกระท่อมแบน ทยอยเล่มมี ภาคผนวก 1 เรื่องอำเภอกะสมุย ภาคผนวก 2 เรื่องเกาะแตน ภาคผนวก 3 หนังสือประกอบภาพยนตร์เรื่อง สาวเกาะสมุย และภาคผนวก 4 ภาพสงขลาและเรื่องสงขลาที่เกี่ยวข้อง

เกาะสมุย

ผู้เขียนได้เล่าเรื่องราวที่ได้เดินทางไปเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี พ.ศ. 2550 จากการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม และจากการบอกเล่าของผู้รู้ผู้มีประสบการณ์

“เกาะสมุยมีคนจีนจากเกาะไหหลำมาอยู่กันมาก จีนไหหลำนี้ตัวดำๆ ไม่ได้ขาวจั้วเหมือนจีนทั่วไป พอมาอยู่กันมากก็มีตลาดใกล้อำเภอ มีศาลเจ้ากวนอู มีโรงเรียนจีน มีด่านศุลกากร เวลาเกิดเรื่องเกิดราวหรือเป็นความกันก็ไปตกลงกันที่ศาล สมัยก่อนเขาเรียกที่ว่าการอำเภอว่าศาลเพราะตัดสินความกันที่นั่น บนศาลมีทั้งปลัดซ้ายปลัดขวา ทำหน้าที่ผู้ช่วยนายอำเภอ ต่อมาจึงได้เพิ่มตำแหน่งมากขึ้น” (หน้า 36)

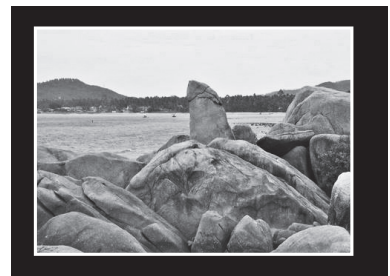
“ที่มาของหน้าทอน” หลายคนคงเคยได้ยินว่า เวลาข้ามเรือไปเกาะสมุยนั้นต้องขึ้นเรือที่หน้าทอน คำว่า “ทอน” ตามความหมายในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ของสถาบันทักษิณคดีศึกษา หมายถึง บาง หรือลำคลองที่ไม่ลึก ไม่กว้าง และต้นอยู่ทอนปลาย เกิดจากน้ำในทะเลสาบหรือจากแม่น้ำเขาชายฝั่งที่เป็นดินอ่อนๆ ในเวลาอันยาวนาน จนกระทั่งไปพบบริเวณดินแข็ง น้ำไม่อาจไหลเซาะต่อไปได้อีก จึงเกิดเป็นคลองตันขึ้น แต่ในกรณีทอนที่เกาะสมุย ผู้เขียนเข้าใจว่าหมายถึง ทำน้ำขึ้นลงที่โบราณกาล อาจเกิดจากทฤษฎีน้ำเขาชายฝั่งมาก่อนก็ได้

บ้าน 150 ปีที่เกาะสมุยมีป้ายบอกชื่อเจ้าของบ้าน นายลี อั้นเจริญ ตั้งอยู่เลขที่ 7 หมู่ 3 ต.หน้าเมือง

อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ผู้สร้างคือต้นตระกูลที่ชื่อนายม่วย เป็นคนจีนมาจากเกาะไหหลำ มีศักดิ์เป็นปู่ของนายลี ลักษณะของบ้านใช้ไม้ทั้งหลังคือไม้หลุมพอนเนื้อแข็ง ไม้ใช้ตะปู เพดานสูง สร้างด้วยช่างฝีมือดี และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม

วัดสำเร็จหรือวัดมะเรศ วัดมะเร็ด วัดแรต วัดคงคาคีรี ตั้งอยู่บริเวณอันเจริบสงขของบ้านหัวถนน ต.มะเร็ด อ.เกาะสมุย จุดเด่นของวัดนี้คือ เป็นวัดเก่าแก่ เชื่อกันว่าสร้างในสมัยกรุงธนบุรี มีกุฏิ ศาลาสวยงาม พระประธานในโบสถ์เป็นพระพุทธรูปศิลาขาว ทำด้วยหยกขาว ัญญะเชิญมาจากเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่าเมื่อราวร้อยปีก่อน และภายในวิหาร มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยหลายสิบบองค์ ทั้งหมดสร้างขึ้นโดยนำหินปะการังมาบดแล้วปั้นเป็นพระพุทธรูป มีเพียงองค์เดียวที่แกะสลักจากปะการังทั้งก้อนคือพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่บรรทมในท่าตะแคงซ้าย ที่วัดแห่งนี้มีวัสดุอุปกรณ์ของเครื่องใช้รูปเก่า ๆ ที่น่าสนใจให้ศึกษา

นอกจากนี้ เกี่ยวกับเกาะสมุย ยังมีเรื่องราวของตึกหินรัง ขรวัฑฒนผู้ศักดิ์สิทธิ์ รอยเท้า ใองน้ำมัน และเจดีย์ของขรวัฑฒน และเรื่อง ร.5 เสด็จเกาะสมุย กับตำนานหินตาหินยาย

สงขลา-ระโนด

ผู้เขียนเริ่มเรื่องของสงขลา-ระโนด ด้วยเรื่อง “ช้างแกลบ” ช้างแกลบเป็นช้างที่มีขนาดเล็ก คนจึงเรียกว่าช้างแกลบ ซึ่งแปลว่าช้างขนาดย่อม เหมือนเรียกม้าแกลบ วิหารแกลบ ช้างแคระหรือช้างค่อม ซึ่งหมายถึงช้างตัวเตี้ย หลังงอ บางทีเรียกตามถิ่นที่ช้างหากินว่า ช้างโพระ หรือช้างพรุ คือหากินตามบริเวณที่ลุ่มมีน้ำท่วมขัง อาหารของช้างพันธุ์นี้ คือ หญ้าพื้นเมืองที่ขึ้นอยู่ตามพรุ เช่น หญ้าก๊ก หญ้าปรีอ ใครจับมันไปเลี้ยงเพื่อใช้งานก็เลี้ยงไม่ได้ ช้างจะตายเพราะผิวน้ำผิวดินอาหารทุกตัว ช้างแกลบเหล่านี้เคยอาศัยอยู่ในทุ่งทางเหนือสุดของทะเลสาบสงขลาในแถบระโนด “ผู้อยู่อาศัยในทุ่งระโนดที่เป็นหลักคือ ผู่งช้างที่มีขนาดเล็กอย่างประหลาด เรียกว่า ช้างแดง ตามสีของมัน ขนาดของช้างสูงในราว 8 ฟุต หัวและเท้าเล็กอย่างประหลาด ลำตัวอ้วนใหญ่ เป็นที่หวาดกลัวในความดุของมัน...” (หน้า 114) และ พบว่ามีการนำกระดูกช้างแกลบมาดัดแปลงทำกระด้ายชุดมะพร้าว ด้ามมีดจักตอก และมีกระดูกช้างแกลบให้ชมในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดสงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เปิดให้บริการเมื่อ พ.ศ. 2525 เดิมเป็นบ้านเก่าแก่ของพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร ณ สงขลา) ผู้ช่วยผู้ว่าราชการเมืองสงขลา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2421 ในพิพิธภัณฑ์มีของแสดงมากมาย เช่น โครงกระดูกปลาวาฬ ถ้วยชาม เครื่องเรือนแบบจีน ภาพวาด ภาพถ่าย ของใช้ของเก็บของคนในตระกูล ณ สงขลา ฯลฯ ส่วนพิพิธภัณฑ์วัดมณีมาวาส มีทั้งพระพุทธรูป ตาลปัตร ภาพวาด ภาพเขียนบนกระจก ถ้วยแก้ว ชามกระเบื้องของถวายพระ ระฆังมือหมุน และพิมพ์ดีดเก่า

สงขลาเป็นเมืองเก่า เมื่อสองร้อยกว่าปีก่อนตั้งอยู่ปากทะเลสาบฝั่งหัวเขาแดงและแหลมสน ได้ย้ายมาอยู่ฝั่งตำบลบ่อยางหรือฝั่งตลาดสงขลาปัจจุบันเมื่อ พ.ศ.2385 ในสมัยรัชกาลที่ 7 หรือใกล้ๆ พ.ศ. 2473 มีการรื้อกำแพงเมืองออกเป็นจำนวนมาก สงขลาที่ยังคงเหลือตึกเก่า โบสถ์เก่า กุฏิเก่าอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย สมัยต่อมาคือสมัย 2480-2490 มีการสร้างตึกแบบฝรั่งสูง 2-3 ชั้นเพิ่มเติมตามถนนนครนอกนครใน ถนนนางงามหลายสิบหลัง แต่ตึกใหม่ก็ดูงาม ไม่แปลกแยก ไม่ขัดตา กับเมืองเดิมแต่อย่างใด ซึ่งปัจจุบันหากใครจะดูตึกเก่าในสงขลาก็ต้องไปทางถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม

ผู้เขียนกล่าวว่าบ้านเก่าแถบถนนนครในมีลักษณะเป็นเส้นก้วยเตี้ย ช่วงหน้าเป็นหน้าร้าน ชั้นสองเป็นที่อยู่ ถัดเข้าไป ถ้าไม่ทำห้องนั่งเล่นก็ปล่อยโล่งไม่มีหลังคา ทำให้แสงแดดส่องลงมาได้เต็มที่ จะซุดบ่อ หรือปลูกต้นไม้ใช้เป็นที่พักผ่อนเหมือนมีคอร์ตกลางบ้านก็ได้ ต่อจากนั้นอาจมีห้องและที่พักอีกช่วงหนึ่ง ไม่ใช่ปลูกตึกยาวตั้งแต่หน้าบ้านถึงหลังบ้านโดยไม่มีกรงเว้นช่องว่าง สิ่งที่น่าสนใจในเรือนบ้านเก่ามีทั้งลวดลายหน้าต่าง ป้ายร้าน กระเบื้องปูพื้นแบบไทยจีนฝรั่ง ประตูพับที่ใช้สลักไม้ ทั้งด้านบนด้านล่างเป็นตัวขัดเวลาปิด ตู้โต๊ะตั้งเตียง ตู้เซฟ โต๊ะบูชาบรรพบุรุษ พระพุทธรูปและของบูชา ภาพถ่าย ญาติมิตร สินค้าของแต่ละร้าน ของที่นิยมเก็บในตู้กระจกใส เช่น ถ้วยชามสวย ๆ ของกระจุกกระจิก ภาพพิมพ์ วิธีการจัดที่พักผ่อนในบ้าน บ่อน้ำ การจัดวางอิฐบนกำแพงเพื่อทำช่องลม และการทำรางน้ำฝน (หน้า 174)

กระท่อมแบน

กระท่อมแบนเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร ผู้เขียนได้พาชมตลาดกระท่อมแบน ซึ่งตลาดกระท่อมแบนนั้นมี 2 โฉมหน้า โฉมหน้าหนึ่งเป็นตึกแถวสมัยใหม่ปลูกเรียงรายไปตามถนนสายหลักคือถนนสุนทรวิท ส่วนอีกโฉมหน้าหนึ่งประกอบด้วยห้องแถวไม้และบรรยากาศเก่าๆ ปลูกขนานไปกับคลองขุด พ.ศ.2409 คือคลองภาษีเจริญ ทิวทัศน์สองฝั่งคลองช่างน่ารัก

น้ำพิศวง มีแผ่นน้ำเป็นที่ให้ความชุ่มเย็น มีสะพานคอนกรีตข้ามคลองภาษีเจริญข้ามไปยังร้านขายถัวยขามและเครื่องสังฆภัณฑ์สี่เหล็กร่วม ถัดไปเป็นร้านหนังสือ ร้านเสื้อผ้า ร้านขายของเบ็ดเตล็ด ร้านอาหาร และร้านเล็กๆ ริมคลองเหมาะแก่การนั่งกินอาหารไปดูพื้นน้ำไป กระท่อมแบนเป็นอำเภอที่มีทั้งนาสวนและโรงงาน เข้าและเย็นจะเห็นหนุ่มสาวโรงงานและเกษตรกรมาจับจ่ายซื้อของกันขวักไขว่และวันอาทิตย์จะมีนักท่องเที่ยวมาสมทบอีกยิ่งทำให้ตลาดคึกคักเป็นพิเศษ

ตลาดกระท่อมแบนมีอายุไม่ต่ำกว่าร้อยปี จากหลักฐานพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องจดหมายนายทรงอานูภาพเล่าเรื่องเสด็จประพาสครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2447 ซึ่งในพระนิพนธ์นั้นสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงฯ เล่าว่าทรงอยู่กระบวนนำหน้ามากกระท่อมแบนทางคลองภาษีเจริญ บังเอิญเรือเสปียงเกยตื้นอยู่ข้างหลัง จึงทรงชวนสมเด็จพระเจ้าฟ้าอัยภูวงศ์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ขึ้นบกเพื่อเดินหาซื้อข้าวแกงใน “ตลาดบ้านกระท่อมแบน”

กระท่อมแบนมีสถานที่เก่าแก่น่าสนใจ ได้แก่ ศาลา

ทำนาริมคลองภาษีเจริญ สะพานเริงบุญซึ่งสร้างในปี พ.ศ. 2475 วัดต่างๆ ได้แก่ วัดหงอนไก่ วัดท่าเสา วัดนางสาว และวัดกระท่อมแบน ผู้เขียนได้บันทึกภาพจุดเด่นที่น่าสนใจของสถานที่ต่างๆ ไว้อย่างสวยงามรวมทั้งวัดบางปลาซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านบางปลา ต.บ้านเกาะ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร วัดบางปลามีสิ่งที่น่าสนใจคือมีเว็จกุฎีหรือถานพระ หรือส้วมพระ รูปทรงสวยเหลืออยู่ 1 หลัง ในขณะที่วัดอื่นโดยรอบได้รื้อถานพระเก่าทิ้งหมดแล้ว วัดมีศาลาทำนากับหลังคาคร่อมทางเดินยาวเหยียด มีโบสถ์เก่าทรงตึกจีน มีสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ มีพิพิธภัณฑสถาน และมีความร่มรื่นน่านั่งพักผ่อน ผู้เขียนให้คะแนนวัดบางปลาว่าเป็นวัดดีมากกว่าวัดหนึ่งในด้านอนุรักษณ์ของเก่าและการรักษาสภาพแวดล้อม

ผู้เขียนได้เล่าเรื่องราวของสถานที่แต่ละแห่งที่มีความงดงาม มีความน่าสนใจ แม้ว่าบางแห่งนั้นไม่ได้มีชื่อเสียงมากนักในการท่องเที่ยว แต่ก็มีคุณค่าสะท้อนวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นอย่างดี ผู้อ่านจะเพลิดเพลินกับเนื้อหาที่น่าสนใจ สำนวนอ่านเข้าใจง่าย และภาพถ่ายประกอบ 4 สี ที่สวยงาม

หนังสือเล่มนี้เป็นสารคดีที่มีคุณค่ายิ่ง เหมาะสำหรับผู้สนใจเรื่องราวในอดีตและภูมิใจในวิถีความเป็น

